TURINYS

Oro kautynės Rytuose 9
Pirmieji koviniai skrydžiai 17
Kovos Kaukaze 60
Prie Juodosios jūros 105
Atsitraukimas iš Krymo 150
Vasara Rumunijoje 190
Vengrų krašte 232
Medžioklei baigiantis 277
Helmuto Lipferto pergalių oro kautynėse chronologija 302

KOVOS KAUKAZE

Kovo 13 d. persikėlėme į Anapą. Jau buvau numušęs penkis lėktuvus, todėl galėjau skristi kaip poros vedantysis, tai su atsidavimu bei aistra ir dariau. Vis dėlto visos pastangos ore sutikti rusus nuėjo perniek. Dažniausiai – tik ne blogu oru – tuo metu atlikdavau tris skrydžius per dieną. Deja, „laisvųjų medžioklių“ buvo mažai, užtat skrydžių lydint „štukas“[5] – į valias. Pavojinga ir nemėgstama užduotis.

Bet kokiu atveju mes, naikintuvų pilotai, buvome atsakingi už eskortuojamąsias „štukas“. Net jei tokį lėktuvą numušdavo priešlėktuviniai pabūklai, kaltę už tai bandydavo suversti mums. Neretai sunkumų keldavo susitikimas su „štukomis“. Vėluoti į sutartą vietą pasitaikydavo ir mums, ne ką rečiau ir jiems. Tada sukinėdavomės po dangų laukdami vieni kitų.

Geriausia būdavo, kai „štukos“ į frontą skrido pro mūsų aerodromą. Tuomet dažniausiai jau sėdėdavome pasirengę lėktuvuose, jas pamatę pakildavome ir netrukus pasivydavome. Tada pakildavome maždaug 300

5 *Sturzkampfflugzeug* (vok.) Ju 87, sutr. *Stuka* – pikiruojamasis bombonešis.

Bombonešius Ju 87 eskortuoja „Messerschmitt Bf 109F“.

metrų virš jų ir būdavome netoliese, kaip ir pageidavo „štukų“ pilotai.

Dar nemalonesnis reikalas, ypač nepatyrusiems pilotams, buvo ši užduotis: skristi virš Juodosios jūros pakrantės, geriausiai iki Tuapsės, ir iššvalgyti erdvę virš jūros! Iki Tuapsės buvo gerokai daugiau nei 200 kilometrų, o kuro pilve turėdavome maždaug 500 kilometrų skrydžiui. Taigi, pasitaikius kad ir nedideliam nuotykiui, grįžtant patekus į kautynes ar nuklydus nuo kurso, bent jau pradedančiojo padėtis tapdavo kritinė.

Į žvalgybą virš jūros kaskart leisdavausi su tokiomis nelinksmomis mintimis. Dažnai sukandęs dantis skrisdavau į platybes virš jūros taip toli, kad vos įžvelgdavau krantą.

Pasigirdus nors mažiausiam variklio bilstelėjimui, man pradėdavo vaidentis, kad kabinoje užuodžiu įtartiną kvapą, įspėjantį, kad tuoj „užkals“ lėktuvo variklis. O kas tada? Ar tokiu atveju geriau kristi į jūrą, ar priverstinai nutūpti pas rusus? Vien pagalvojus apie tokias perspektyvas net 6 000 metrų aukštyje, kur tuo metų laiku buvo ganėtinai šalta, man darėsi karšta.

Ir vis dėlto kaskart gavęs įsakymą skrisdavau kaip ir visi kiti.

Kartą skridau drauge su leitenantu Güntheriu Kurzu. Su Güntheriu, kuris taip pat jau buvo numušęs tris lėktuvus, sutarėme, kad pasikeisdami būsime poros vedantieji. Kokie nepatyrę lakūnai dar buvome, kokie geltonsnapiai! Ir su kokiu vaikišku naivumu įlėkėme į aštuonių „Airacobra“ būrį nenutuokdami, kas mūsų laukia. Tuomet „Airacobra“ buvo bene geriausias rusų naikintuvas, įvežtas iš JAV.

Tuo metu poros vadas buvau aš, bet Güntheris juos pastebėjo pirmas. Nesirinkdami palankių atakos pozicijų, išdidžiai puolėme „indėnus“, džiūgavome pagaliau patekę į oro kautynes. Tiesą sakant, priešas turėjo suprasti, su kokiais naujokais turi reikalą ir kadangi „Airacobra“ beveik prilygo mūsų Bf 109, kad gali mus be vargo numušti. O gal tiesiog suglumo, kad du lėktuvai išdrįso užpulti visą pulką.

Žinoma, dabar kiekvienas bandėme numušti po priešą, bet nesisekė. Tada drauge su Güntheriu puolėme aštuonis rusus. Vis dėlto patekti į jų būrį, kaip norėjau, man nepavyko. Lėktuvas, kurį buvau nusižiūrėjęs, laiku pasuko į šalį ir dabar buvau tarp jų ir, kaip ir mano užnugaryje esantis Güntheris, drauge su rusais ėmėme

„Bell P-39 Airacobra“, vienas geriausių amerikiečių naikintuvų, sovietams tiektas pagal lendlizo programą.

skristi ratais. Apsukome tris, keturis, penkis ratus, bet vieni kitiems nieko padaryti negalėjome.

Kokį pusvalandį veltui vaikėmės su rusais. Tada nusprendėme, kad norint grįžti namo, protingiausia būtų kautynes nutraukti.

Kovo 14-osios rytą mes su Güntheriu aerodrome pasirodėme anksti. Prieš dieną žvalgai buvo informavę, kad artimiausiomis dienomis rusai ketina užpulti mūsų aerodromą. Tai jie paprastai darydavo ryte, per pietus arba vakare. Todėl šįkart atvykome anksti ir prie savo lėktuvų ėmėme laukti. Neilgai trukus šie pasirodė. Mūsų aliarmo

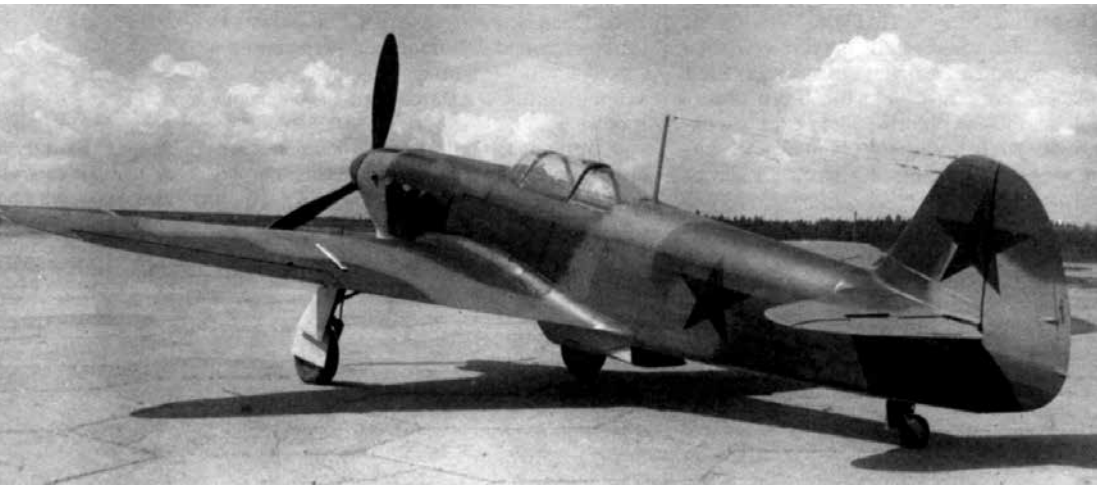

Sovietų naikintuvas Jak-1 kilimo take.

pora jau kovojo su daugybe Il-2, LaGG ir Jak. Nepaisydami krintančių bombų ir iš lėktuvų zvimbiančių kulkų, šokome į savo lėktuvus ir, laviruodami tarp bombų išraustų duobių, leidomės priešui pavymui. Visu greičiu nurūkome paskui rusus pajūriu Novorosijsko link, beveik iki Gelendžiko. Aptikti priešo niekaip nepavyko.

– Vaikinai jau nutūpė, Güntheri. Skriskime link Novorosijsko, o tada virš slėnio į kalnus, gal dar sučiupsime kelis atsilikėlius.

Nuleidę lėktuvų nosis didžiuliu greičiu nurūkome virš miesto pro nedidelį slėnį, šoktelėdami ties kiekvienu medžiu ir namu bei mojuodami mūsiškiams pėstininkams. Pusiaukelėje tarp Novorosijsko ir Krymsko tirštoje debesų dangoje staiga išvydau properšą, pro kurią pakilome į viršų. Güntheris – man iš paskos. Virš debesų pirmiausia apsukau ratą, kad įsitikinčiau, jog esame

saugūs ir rusas neįlėks man į sprandą. Pamažu pakilau aukščiau.

Staiga vienoje properšoje pasirodė vienišas Il-2, kuris tučtuojau vėl dingo po debesų atplaišomis. Paskui jis vėl ėmė šmėžuoti rūke.

Smigdamas žemyn mačiau jį pasirodant iš už debesų. Jam nespėjus visiškai išlįsti ėmiau pyškinti visais ginklais. Anoje pusėje keliskart žybtelėjo ugnis. Priskridęs taip arti, kad vos ne rėmiausi į jį, vis dar šaudžiau. Rusas toliau skrido tiesiai, tarytum tas beprotiškas šaudymas jo visiškai nejaudintų. Po perkūnais, tai bent užsispyrėlis!

Mano greitis buvo gerokai per didelis, todėl nenorėdamas į jį įsirėžti, turėjau atsitraukti. Radiotelefone išgirdau Güntherio balsą:

– Atsargiai, kairėje už jūsų – „indėnai“! Aš liksiu viršuje. Pulkite dar kartą, tam vaikinui negana!

Naujas puolimas! Apgręžiau lėktuvą. Sumažinti greitį ir pamažu prisiartinti! Dar iki galo atidaryti aušintuvą ir tada – prie mygtukų! Dabar jau ir priešas pastebėjo, kas vyksta. Tirštus garus ir tamsius dūmus leidžiantis jo „malūnas“ ore taip blaškėsi, kad man buvo sunku pataikyti.

Pamažu, bet tolygiai priartėjau, ir dabar jau rusas negalėjo nieko padaryti – beveik visą laiką skrido į mano salves, mėtydamas savo dalis ir vis labiau rūkdamas. Bet kristi jis tiesiog nenorėjo! Keista, kad rusas nemėgino dingti debesyse, nes tuomet nebūčiau galėjęs jo dar kartą užpulti.

Man besiruošiant trečiajam puolimui, jis vis dėlto pro skylę debesyse išnėrė žemyn ir ėmė leistis į Gelendžiko pusę. Bet aš jį pasivijau ir ėmiau tratinti visais ginklais. Neįtikėtina, kiek galėjo atlaikyti priešo lėktuvas. Trečią

kartą lenkdamas Il-2 mačiau, kad jam trūksta didelių šonų ir sparnų gabalų. Liepsnojo variklis. Netrukus lėktuvas per nosį apsivertė ir staiga jam labai jau parūpo kuo greičiau nusileisti ant žemės. Netoli Kabardinkos jis nukrito į vandenį ir nuskendo, o aš, pakilęs „Messerschmitt“, nuskriejau virš jūros, kad išvengčiau priešlėktuvinių pabūklų salvės.

– Numušiau, numušiau! – šaukiau visa gerkle.

Güntheris patvirtino mano laimėjimą ir mane pasveikino. Padėkojau jam už puikią priedangą iš nugaros ir pažadėjau kitą kartą atsilyginti tuo pačiu.

II grupei Anapoje sekėsi ne itin gerai. Susidūrimų su priešais buvo nedaug, o nuostolių – apsčiai. Netekome ne tik pradedančiųjų ir jaunų lakūnų, bet ir senų vilkų. Tuo metu grupėje buvo maždaug 35 pilotai, o per kelias savaites žuvo šie lakūnai: oberfeldfebelis Nemitzas (78 numušti lėktuvai), oberfeldfebelis Kiworra (38 numušti

JG52 eskadros I grupės naikintuvo „Messerschmitt Bf 109 G“ pilotas ir mechanikas prie savo lėktuvo.

lėktuvai), feldfebelis Gleissneris (34 numušti lėktuvai), vyresnysis leitenantas Ritzenbergeris (21 numuštas lėktuvas), leitenantas Smiatekas (6 numušti lėktuvai), leitenantas Kirnbaueris ir leitenantas Baumannas (2 numušti lėktuvai).

Be šių patyrusių naikintuvų pilotų, žuvo ir daugiau lakūnų, kurių pavardžių nebeprisimenu. Tuo metu viena kasdienių užduočių buvo tarp Anapos ir Kerčės plaukiojančių keltų apsauga. Tai reiškė, kad porai reikėjo kyboti kur nors virš vandens ir valandą lydėti dvi ar tris geldas, kol atskrisdavo pamaina. Be kitų krovinių, šie keltai į Anapą gabeno mūsų paštą, todėl buvo svarbūs. Be to, daug džiaugsmo teikė draudžiamos šaudymo pratybos.

Pusiaukelėje tarp Anapos ir Kerčės gulėjo laivo, kurio kaminas užkliūdavo kiekvienam naikintuvo pilotui, nuolaužos. Nė vienas mūsų negalėjo ramiai praskristi jo „nepalaimindamas“. Tai buvo puikus taikinys, o kamine šviečiančios skylės rodė mūsų taiklumą.

Man sunkūs laikai tebesitęsė. Nepavyko iškovoti jokios pergalės. Kartą anksti ryte išskridome poroje su oberfeldfebeliu Nemitzu. Virš Anapos pakilome į 6 000 metrų aukštį ir uoliai tyrinėjome aplinką. Dešinėje pamačiau lėktuvą, atliekantį akrobatinio skraidymo figūras, ir atpažinau Pe-2 – vykusį rusų universalios paskirties lėktuvą.

Iš pradžių apie jį pranešti Nemitzui nenorėjau, vis dėlto tai padariau, nes tąkart jis buvo poros vedantysis ir savo vadą apie ketinimus informuoti privalėjau. Nemitzas šūktelėjo, kad numušti Pe-2 – itin pavojingas reikalas, nes jo uodegoje esantys du kulkosvaidžiai. Patikinau, kad man į tai nusispjauti, bet jis jau puolė, ir po pirmojo šūvio ruso lėktuvas skaisčiai užsiliepsnojo, o aš,

skrisdamas paskui vedantįjį, dar kartą šauti net nedrįsau. Dėl to man buvo baisiai apmaudu.

Tuo metu iš kovinio skrydžio negrįžo 4-osios eskadrilės vadas 27-erių leitenantas Baumannas, ir man, vienam vyriausių grupės karių bei pilotų, teko kelias dienas vadovauti eskadrilei. Su 6-ąja eskadrile atsisveikinau labai nenoriai. Tačiau iš kovinio skrydžio negrįžus taip pat ir mūsų „tėvukui“ štabo seržantui Williui Nemitzui, ir ši gavo naują vadą. Vieną dieną priešakinės linijos pėstininkai pamatė iš debesų šaunant Bf 109, kuris netrukus įsirėžė į jų apkasus. Kai, iškasus palaikus, buvo rastas Riterio kryžius, tapo aišku, kad jis galėjo būti tik mūsų dingusio Nemitzo. Jam žuvus, II grupė neteko vyriausio ir labiausiai patyrusio naikintuvo piloto.

Štabo seržanto W. Nemitzo kapas. 52-osios eskadros II grupė neteko puikaus piloto.

Vyresnysis leitenantas Ritzenbergeris, kuris po Nemitzo žūties tapo 6-osios eskadrilės vadu, jai vadovauti galėjo taip pat tik kelias savaites. Virš Novorosijsko jo lėktuvą numušė Jak ir šis nukrito į jūrą. Po jo 6-osios eskadrilės vadu tapau aš.

Iš tų laikų yra ką papasakoti. Štai kad ir apie putojantį vyną. Prie pat pirmųjų rusų pozicijų netoli atodangos po didžiuliais skliautais buvo sukrauti tūkstančiai putojančio Krymo vyno butelių.

Kol nepasirodė rusai, buvo leista ten vaišintis. Tai mes entuziastingai ir darėme. Vien mūsų eskadrilės rūsyje buvo apie 600 butelių. Oi, kaip buvo smagu! Deja, vartojamas dideliais kiekiais šis taurusis gėrimas sukeldavo stiprų viduriavimą. Ir tikriausiai kiekvienas pilotas galėtų papasakoti, kaip skrisdamas kovojo su šia liga.

Užtat skristi išgėrę puikaus putojančio Krymo vyno galėjome lyg dievai. Visa tapdavo lengva, lyg nesvarumo būklė. Numušti kitą lėktuvą tokios būklės, tiesa, pavykdavo retai, bet pats parskrisdavau patyręs ne vieną „galingą šūvį“. Žinoma, net lengvai apsvaigus kilti į orą buvo griežtai draudžiama, bet šio draudimo paisėme ne visada.

1943 m. kovo 30 d. visa grupė pakilo bendram koviniam skrydžiui ir maždaug 3 000 metrų aukštyje virš Krymsko, Novorosijsko ir Tamanės atliko pratybas. Sekėsi nekaip, ir mūsų tuometis grupės vadas kapitonas Kühlė su mumis kaip reikiant privargo. Po 45 minučių vadui visa tai įgriso ir jis liepė mums erdvėje grandimis pradėti laisvąsias kovas. Baigiantis kurui, turėjome nutūpti.

Mano porai vos atsiskyrus nuo būrio, pamačiau žemai po manimi skrendantį vieną Jak. Negalvodamas

apie kitus, jiems dar nespėjus susivokti, pirmu šūviu numušiau netikėtai užkluptą rusą. Tik man pradėjus šaukti visi prisiartino ir nustebę pamatė sprogimą. Tuo tarpu oberfeldfebelis Kuhnas, su kuriuo skridau poroje, pranešė numušęs dar vieną priešą. Dešimt ar daugiau „Messerschmitt“ lyg vanagai puolė vargšelį. Kiekvienas bandė ką nors nuo jo nuplėšti, vienas kitam tik trukdė.

Šiek tiek atsitraukęs iš saugaus atstumo stebėjau šį pavojingą žaidimą. Rusas buvo sumanus lakūnas ir puikiais posūkiais vis sugebėdavo nuo gaujos paspukti.

Blaškydamasis jis netikėtai atsidūrė tiesiai man prieš nosį. Tolimu šūviu kliudžiau jį besisukantį į kairę. Jis spruko tolyn, iškišęs vieną važiuoklės koją ir palikdamas juodų dūmų juostą. Nespėjus kuriam nors iš kitų arba man pačiam dar kartą iššauti, iš 400 metrų aukščio ėmė staigiai leistis žemyn ir jau užsiliepsnojusį „malūną“

6-osios eskadrilės „vadavietė“ Tamanėje.

nutupdė ant kelio. Riedėdamas užkliudė du medžius ir neteko abiejų sparnų. Besparnis lėktuvas trenkėsi į duobę kelyje, sukėlė didžiulį dulkių debesį ir subyrėjo.

Dabar prie manęs atskrido draugai. Jie sveikino mane, nors jiems iš panosės pagriebiau puikią galimybę numušti priešą. Netvėriau džiaugsmu. Ore buvo visa grupė su daugybe ekspertų, o būtent aš, pradedantysis, paleidau du sėkmingus šūvius.

Technikai aerodrome be galo nustebo, kai parskridamas dukart smarkiai pamojavau sparnais. Sėkmė, žinoma, buvo kaip reikiant atšvęsta.

Balandžio 19-oji. Tą dieną skridau su nauju porininku – leitenantu Smiateku iš 4-osios eskadrilės. Jis buvo linksmas vyrukas ir tikras nutrūktgalvis, bet patirties turėjo dar nedaug. Pakilome ir pažįstamame slėnyje prie Novorosijsko, toli nuo rusų teritorijos, susidūrėme su vienu žemai „šliaužiančiu“ rusu. Iš pradžių maniau, kad priešais mus – taip pat Bf 109. Tačiau išvydęs milžinišką sovietų žvaigždę apsukau lėktuvą ir pasileidau visu greičiu. Už manęs ore pakibo tirštų juodų dūmų juosta. Ir rusas lėkė dideliu greičiu virš slėnio, darydamas nedidelius posūkius. Skridome jam iš paskos.

Netrukus jį pasivijau. Tačiau mano greitis buvo labai didelis, todėl šaudyti galėjau tik trumpai. Priešas taip apsuko lėktuvą, kad ir Smiatekui nepavyko paleisti nė vieno šūvio. Pakilau stačiai aukštyn ir apsiverčiau ant nugaros.

Tada po manimi jau atsidūrė ratą apsukęs rusas. Vėl kritau jam už nugaros ir sumažinau greitį, pradariau aušintuvą, kad galėčiau stabdyti, ir, beveik sulyginęs